

КОНОТАТИВНИЙ ТА ДЕНОТАТИВНИЙ АСПЕКТИ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ «PRISON BREAK»

М. В. Авраменко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Одним із типів перекладу є аудіовізуальний переклад, що є не менш важливим та цікавим для дослідження, ніж інші типи перекладу. Специфіка аудіовізуального перекладу полягає у «передачі змісту через слуховий та зоровий канали» для того, щоб глядач мав змогу розуміти і сприймати побачене на екрані. Аудіовізуальний переклад, таким чином, визначає характер різних способів перекладу. «Текст оригіналу сприймається глядачами аудіо каналом (переклад радіопрограм), або аудіо та візуальним каналами (кіно театральний та телевізійний переклад).» Два найпопулярніші типи перекладу, які відносяться до аудіовізуального перекладу, є зокрема дублювання та субтитрування [1].

У нашому дослідженні ми проаналізували переклад 3 та 4 сезонів американського телевізійного серіалу «Втеча з в'язниці» на українську мову, здійснений на замовлення української телекомпанії «ICTV».

Кіно- й телеіндустрія нині розвиваються нечуваним темпом, популярність англomовних серіалів невпинно зростає. Мільйони телеглядачів з нетерпінням чекають на можливість переглянути улюблений телесеріал якнайшвидше, і цю можливість їм надають перекладачі. Важливим завданням є збереження логічності й інтриги телесеріалу, аби при цьому не втратити та не викривити сюжет. Поряд із логічністю має бути адекватно відтвореним емотивний аспект. Водночас важливо не знехтувати часовими рамками серіалу і забезпечити одночасне і адекватне розуміння подій у ньому. Необхідність систематизувати й дослідити усі ці аспекти з метою пришвидшення виконання перекладу з одночасним дотриманням високої його якості і надає **актуальності** нашій роботі.

Головною **метою роботи** є аналіз конотативних та денотативних трансформацій в українському перекладі серіалу «Prison Break».

Дослідження лексичних трансформацій є важливим аспектом розуміння механізму перекладу серіалу, допомагає краще усвідомити переважання форми над змістом і змісту над формою на тих чи інших кадрах.

На лексичному рівні формально-змістові трансформації мають, за О. О. Селівановою, два плани вираження: денотативний і конотативний.

У денотативному плані, який маніфестує понятійно-логічне ядро значення, формально-змістові трансформації у перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують в мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення [2].

Одним з видів денотативних трансформацій є холонімічні перетворення – заміна назви частини назвою цілого. Наприклад: “*You worry about getting your ass back in that seat in time*” // “Головне для тебе вчасно сісти в **авто**”. Тут іменник *seat* (“a thing made or used for sitting on” [3]) перекладено іменником *авто* («самохідна машина з двигуном внутрішнього згоряння для перевезення пасажирів і вантажів по безрейкових дорогах» [4]). Вважаємо цю трансформацію функціональною, тобто здійснено з метою уточнення, а також для вербального відображення подій в кадрі.

До трансформацій в денотативному аспекті відносимо також метафоричні, які залежно від співвідношення та наявності метафори в ТО й ТП О. О. Селіванова поділяє на деметафоризацію, реметафоризацію й трансметафоризацію. Приміром, деметафоризація – це заміна метафори не метафорою: “*I have jumped through all your hoops*” // “*Я виконав всі вимоги*”. Метафора *jump through all hoops* («go through an elaborate or complicated procedure in order to achieve an objective» [3]) перекладена словосполученням *виконати вимоги*. Ця деметафоризація використана з метою підкреслення важливості сказаного, адже з контексту та кадрів серіалу зрозуміло, що розмова ділова. Використання метафори могло порушити стиль мовлення та применшити важливість сказаного.

Конотативні трансформації відповідно до новітньої класифікації диференціюємо на оцінно-емотивні, експресивні та функціонально-стилістичні [2]. Результатом таких трансформацій є міжмовні синонімічні відповідники, що відрізняються оцінно-емотивними, експресивними та функціонально-стилістичними відтінками значень.

Розглянемо приклади функціонально-стилістичних трансформацій, котрі, щоправда, подекуди супроводжуються змінами емотивного, аксіологічного та/або експресивного компонента:

“*We get out of there*” // “*Ми вишиваємося звідти*”. Розмовне фразове дієслово *get out* (to avoid or escape) [3] перекладено емоційно забарвленим просторічним іменником *вишиваємося* («поспіхом залишати місце свого перебування; тікати» [4]) із метою надання виразності висловлюванню персонажа. Трансформація підкреслює сильні переживання, а також вказує на нагальну необхідність виконання дії.

“*You worry about getting your ass back in that seat in time*” // “*Головне для тебе вчасно сісти в авто*”. Розмовне емоційно забарвлене словосполучення *to get your ass [back in that seat]*, що означає буквально «повернути дупу [на сидіння]» перекладене *вчасно сісти*. Трансформація здійснена з метою уникнення вживання непристойної лексики. Втрачається специфічна виразність та емотивність мовлення, проте в цьому випадку набагато важливіший зміст сказаного, ніж його форма, тому ця зміна суттєво на розуміння мовця не впливає.

“*If you pull this off...*” // “*Якщо все вигорить...*” Фразове дієслово *pull off* означає успішно завершити щось, перекладене розмовним іменником у переносному значенні *вигорить* («закінчуватися позитивним результатом; удаватися [4]) із метою підкреслення особливостей мовленнєвої ситуації.

“*Watch your step with that thing.* // *Обережніше з цією штукою*. Іменник *thing* (an object that one need not, cannot, or does not wish to give a specific name to) [3] перекладено стилістично-забарвленим іменником *штука*. Трансформацію застосовано, щоб показати вагомість предмету, а також вказати на те, що його призначення та функції відомі вузькому колу людей. Перетворення загострює увагу на предметі, а не має на меті викликати якісь додаткові емоції при його згадуванні.

Отже, на основі аналізу перекладу можна зробити висновок, що переклад на лексичному рівні важливий для досягнення адекватності. У матеріалі дослідження перекладач вдало використав конотативні й денотативні трансформації, які посприяли якомога кращому розумінню фільму та передали необхідні емоції під час перегляду.

Список використаної літератури:

1. Мельник А.П. Киноперевод как особый тип аудиовизуального перевода [Електронний ресурс] / Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012.

3. Oxford Dictionaries Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.oxforddictionaries.com>

4. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <http://sum.in.ua/>.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Н. С. Рибалка

ДЕНОТАТИВНИЙ АСПЕКТ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПОВІСТІ ДЖОНА ФАУЛЗА «THE EBONY TOWER»

В. Є. Біляєва

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Переклад – один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий спосіб міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу – донести зміст до читача, який не володіє мовою оригіналу, і ближче ознайомити його з відповідним текстом. Перекласти – означає точно і повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови у нерозривній єдності змісту та форми.

О. О. Селіванова розглядає трансформації, як перетворення, модифікації форми, чи форми та змісту, з метою збереження комунікативного впливу на адресатів текстів оригіналу та перекладу [1, 456]. Вірне розуміння художнього тексту залежить від знання культури народу, мовою якого створювався літературний твір, тому важливим моментом під час перекладу є передача культурної інформації – «сукупності маркованих знань і уявлень носіїв певної етнічної культури» [2, 298].

Метою нашої статті є аналіз денотативного аспекту лексичних трансформацій на матеріалі українського перекладу повісті Джона Фаулза “*The Ebony Tower*” («Вежа із Чорного Дерева»). Актуальність дослідження полягає у докладному, комплексному вивченні перекладацьких трансформацій та виявлення основних розбіжностей у застосуванні лексичних одиниць англійської та української мов в українському перекладі.

Дослідження показало, що у тексті-перекладі найчастіше зустрічаються денотативні трансформації, а саме кореферентні заміни, до яких вдавалися перекладачі (Віктор Ружицький та Дмитро Стельмах). Koreферентний ряд у текстах оригіналу та перекладу представлений найчастіше позначеннями особи, персонажа різними властивими йому найменуваннями.

Ці явища кореферентних замін демонструються у наступних прикладах:

*David arrived at Coëtminais the afternoon after the one he had landed at Cherbourg and driven down to Avranches, where he had spent the intervening **Tuesday night**.* – Девід приїхав у Котміне в середу пополудні. **Вчора** о цій самій порі він зійшов на берег у Шербурі, а надвечір був уже в Авранші, де й заночував.

У перекладі ми бачимо заміну словосполучення «*Tuesday night*» на прислівник часу «*вчора*», що є доцільним із урахуванням збереження змісту речення та можливості заміни словосполуки іншим словом задля уточнення.

He took at once to the quiet landscapes, orcharded and harvested, precise and pollarded, self-concentrated, exhaling a spent fertility. – **Девідові** одразу припали до серця спокійні краєвиди – старанно доглянуті фруктові сади і поля, що задумливо стояли під тягарем щедрого врожаю.